

applicable to consumption contracts and consists of the parties' duty to share pertinent and useful information related to the execution of the contract; it involves such duties as informing the buyer about the dangerous nature of the acquired product, advising the buyer in relation to the exploitation of the product, its installation, etc.

This information sharing duty has an extended significance in the professional-consumer relationship and failure to comply with it can be legally sanctioned by civil and administrative means.

With no intention to have exhausted all novelty and modernity aspects of the new Romanian Civil Code, we can synthesize by saying that this Code

attempts a major re-codification reform, while reflecting the national juridical tradition and culture by continuity associated with the conceptual legislating framework of Romanian reality and the general trade of convergence with the European law on the general background of globalization.

As is expectable, the fate and the efficiency of some of the provisions of the Civil Code will be marked by its implementation, by the theoretical analysis of the doctrine and the dilemma of social acceptability, the dilemma of the discrepancy between the juridical form and the new institutions on the one hand and the Romanian social realities on the other hand.

ASPECTE DE CONSTITUȚIONALITATE PRIVIND REGIMUL PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL

SILVIU GABRIEL BARBU*
VASILE COMAN**

Abstract:

The study deals with one of the amendments contained in the draft law of 2014 on the revision of the Constitution, regarding the permission to use unlawfully obtained evidence in criminal proceedings, if they are in favor of the accused, by completing in this sense Art. 23 of the Constitution with a new paragraph, Para. (13¹). The Constitutional Court, by Decision no. 80 of 16 February 2014 declared this completion unconstitutional by the reference on the use of evidence gathered unlawfully, because it infringes the limits provided by article review. 152 Para. (2) of the Constitution.

Key words: evidence in criminal proceedings, Constitutional Court, review of the Constitution, due process.

Résumé:

L'étude porte sur l'une des modifications contenues dans le projet de loi de 2014 sur la révision de la Constitution, concernant l'autorisation d'utiliser des preuves obtenues illégalement dans les procédures pénales, quand elles sont en faveur de l'accusé, en complétant dans ce sens Art. 23 de la Constitution par un nouveau paragraphe, Para. (13¹). La Cour constitutionnelle, par la décision no. 80 du 16 Février 2014, a déclaré que la modification est inconstitutionnel par la référence sur l'utilisation des éléments de preuve obtenus illégalement, parce qu'il viole les limites prévues par la révision de l'article. 152 Para. (2) de la Constitution.

Mots clés: éléments de preuve dans une procédure pénale, l'examen Cour constitutionnelle de la Constitution, une procédure régulière.

I. Introducere.

Prin adresa nr. 191 din 7 februarie 2014, președintele Senatului a înaintat Curții Constituționale proiectul de lege privind revizuirea Constituției României, inițiat la propunerea unui număr de 108 senatori și un număr de 236 de deputați.

Examinând proiectul de revizuire raportat la dispozițiile și principiile constituționale, în baza art. 146 lit. a) din Constituție de verificare a constituționalității inițiativelor de revizuire a legii fundamentale, prin Decizia nr. 80 din data de 16 februarie 2014¹ Curtea Constituțională a apreciat

* Conf. univ. dr.

** Asist. univ.

¹ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 246 din 7 aprilie 2014.

că o parte importantă din propunerile cuprinse în proiectul de lege în discuție nu corespund exigențelor constituționale.

În esență, Curtea a statuat că un număr de 26 de articole din proiect sunt neconstituționale deoarece, pe de o parte, nu îndeplinesc condițiile constituționale pentru inițiativa revizuirii stabilite de art. 150 din Constituție, iar, pe de altă parte nu respectă limitele revizuirii consacrate de art. 152 din Constituție.

Prin articolul unic pct. 16 din inițiativă, s-a propus introducerea unui nou alineat – alin. (13)¹, la art. 23 din Constituție privind libertatea individuală, cu următorul cuprins „*Este interzisă folosirea unor probe obținute în mod ilegal, cu excepția cazului când acestea sunt în favoarea celui acuzat*”.

Art. 23 din Constituție, în forma aflată în prezent în vigoare, reglementează prima și cea mai importantă libertate fundamentală din Constituția României, anume *libertatea individuală*, stipulând că „(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. (2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege. (3) Reținerea nu poate depăși 24 de ore. (4) Arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal. (5) În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile. (6) În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate. (7) Încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege. (8) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. (9) Punerea în libertate

² Pentru o analiză pe larg a acestei libertăți fundamentale, a se vedea Silviu Gabriel Barbu, *Dimensiunea constituțională a libertății individuale*, Editura Hamangiu, București, 2011.

a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege. (10) Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune. (11) Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată. (12) Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii. (13) Sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală”.

Cu unanimitate de voturi, prin Decizia 80/2014 (pct. 91) Curtea Constituțională a constatat neconstituționalitatea completării aduse art. 23 din Constituție cu alineatul (13)¹, referitor la folosirea probelor obținute în mod ilegal. Curtea a considerat că textul de lege în această formă încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art.152 alin. (2) din Constituție, care prevede că „De asemenea, nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora”, normă ce reprezintă o garanție esențială pentru drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, reglementate chiar în legea fundamentală. În acest context, Curtea a subliniat că nu este admisă pe calea revizuirii Constituției, suprimarea garanției obținerii probelor în mod legal, garanție a dreptului la un proces echitabil și, implicit, crearea premiselor nerespectării legii, respectiv a celei procesual penale (parag. 89)

În literatura de drept constituțional, pe marginea art. 152 din Constituție s-a arătat că, controlul compatibilității cu Constituția a inițiativelor de revizuire a acesteia ar fi un nonsens juridic în absența conceptului de limite ale revizuirii. În privința drepturilor fundamentale, veritabile garanții ale democrației și limite pentru exercitarea puterii de stat, puterea constituantă originară nu a interzis decât o modificare a regimului lor juridic ce ar conduce la diminuarea garanțiilor juridice oferite sau la dispariția unora dintre drepturile fundamentale deja menționate, dar a lăsat liberă posibilitatea adăugării de noi drepturi fundamentale la catalogul deja existent, precum și posibilitatea unei mai bune și eficiente protecții juridice a celor deja consacrate³.

³ A se vedea, I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Constituția României*, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 1460.

Textul art. 152 este tehnic precis și corelat cu art. 53 din Constituție, căci nu interzice restrângerea exercițiului unor drepturi fundamentale, ci numai eliminarea lor din catalogul constituțional. În plus, el consacră la nivel constituțional un principiu general în materie de protecție a drepturilor fundamentale, anume acela al permanentei evoluții a regimului lor de protecție juridică și a imposibilității revenirii înapoi (*cliquet arrière-retour*), la un regim juridic mai puțin favorabil decât cel deja consacrat la un moment dat⁴.

S-a remarcat totodată că, la prima vedere pare paradoxal că asupra unei inițiative de revizuire a Constituției (‹proiect› de lege sau ‹propunere› legislativă) se exercită un control de constituționalitate⁵.

Paradoxul este însă numai aparent, pentru că – așa cum judicios remarcau într-o altă opinie reputații autori Tudor Drăganu și Ion Deleanu – atribuția Curții Constituționale de a exercita din oficiu controlul de constituționalitate asupra inițiativelor de revizuire a Constituției trebuie analizată în coroborare cu textele din Constituție care privesc revizuirea acesteia, Curții Constituționale revenindu-i misiunea nu de a împiedica inițiativele de revizuire, ci de a se pronunța dacă ele sunt făcute cu respectarea dispozițiilor art. 150 și art. 152 din Constituție⁶.

II. Cadru legal privind regimul probelor în procesul penal.

Până la formularea propunerii cuprinse în proiectul de lege privind revizuirea Constituției, menționat anterior, în Constituția României nu exista o prevedere expresă privind regimul probelor în procesul penal, cadrul legislativ în acest sens fiind trasat în prezent prin Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, republicată⁷, unde sunt prevăzute o serie de reguli generale sub acest aspect.

⁴ Idem, p. 1462.

⁵ A se vedea, I. Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Actami, București, 1997, p. 86.

⁶ A se vedea, I. Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale, – în dreptul român și în dreptul comparat –*, Editura C.H. Beck, București, 2006, p. 80. Autorul arată că, controlul înlăptuit de Curtea Constituțională va avea ca obiect deopotrivă constituționalitatea extrinsecă și constituționalitatea intrinsecă a proiectului de lege sau a propunerii legislative de revizuire a Constituției.

⁷ Publicată în Monitorul Oficial, nr. 486 din 15 iulie 2010, și aprobată prin Legea nr. 255/2013 de punere în aplicare a Noului Cod de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial, nr. 515 din 14 august 2013.

Astfel, art. 101 C.proc.pen. reglementează expres, cu titlul de noutate în peisajul legislației penale românești, *principiul loialității administrării probelor*, în sensul că „(1) Este oprit a se întrebuița violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obține probe. (2) Nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei. Interdicția se aplică chiar dacă persoana ascultată își dă consimțământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare. (3) Este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe”. În doctrină⁸ s-a arătat că, în esență, aceste situații descrise în art. 101 reprezintă tot aspecte de nelegalitate a obținerii probelor, principiu care este reglementat în art. 102. Așa cum se poate constata, alin. (2) al acestui articol interzice folosirea în procesul penal a probelor obținute în mod nelegal, fapt ce permite excluderea și a probelor obținute cu încălcarea principiului loialității administrării probelor.

Principiul loialității administrării probelor, creație a doctrinei și a jurisprudenței, interzice deci utilizarea oricărei strategii sau manopere care are ca scop administrarea, cu rea-credință, a unui mijloc de probă sau care are ca efect provocarea comiterii unei infracțiuni în vederea obținerii unui mijloc de probă, dacă prin aceste mijloace se aduce atingere demnității persoanei, drepturilor acesteia la un proces echitabil sau la viață privată⁹.

Al doilea principiu fundamental în materia probațiunii penale, este *principiul legalității* în administrarea probelor, ce presupune utilizarea numai a mijloacelor de probă prevăzute de lege [art. 97 alin. (2) C. proc.pen.] și doar în condițiile prevăzute de aceasta.

Sanțiunea pentru nerespectarea principiului loialității și al legalității în activitatea de „strângere” și administrare a probelor, este

⁸ Nicolae Volonciu ș.a., *Noul Cod de procedură penală*, – comentat –, Ediția a-2-a, revăzută și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2015.

⁹ A se vedea, Ovidiu Predescu, Mihail Udroi, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român*, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 211.

excluderea probelor obținute în acest mod, și este cuprinsă în art. 102 C.proc.pen., care prevede că „(1) Probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal. (2) Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal. (3) Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei. (4) Probele derivate se *exclud* dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod”. Astfel, pentru prima dată în legislația procesual penală din România, s-a introdus sancțiunea excluderii probelor, ca un corolar al principiului legalității și loialității administrării probelor.

La baza justificării sancțiunii excluderii probelor obținute cu încălcarea legii, s-a invocat argumentul *integrității justiției*, considerându-se că sancțiunea excluderii probelor este obligatorie pentru a proteja onoarea și credibilitatea justiției, și pentru a menține încrederea cetățenilor în actul de justiție. În același sens este reglementarea art. 24 alin. (2) din Carta canadiană a drepturilor și libertăților: „În cazul în care instanța conchide că probele au fost obținute într-o manieră care a încălcat sau a negat oricare dintre drepturile și libertățile garantate de această Cartă, probele vor fi excluse dacă se stabilește că, raportat la toate circumstanțele, admiterea probei în procedură ar discredita administrarea justiției”¹⁰.

De asemenea, art. 5 C.proc. pen. reglementează principiul aflării adevărului în procesul penal, prevăzând că „(1) Organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului. (2) Organele de urmărire penală au obligația de a strânge și de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Respingerea sau neconsemnarea cu rea-credință a probelor propuse în favoarea suspectului sau inculpatului se sancționează conform dispozițiilor prezentului cod”. Deși odată cu intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală a fost eliminat principiul rolului activ al instanței de judecată, care era reglementat în art. 4 din C.proc.pen. 1968, remarcăm că pentru aflarea

¹⁰ A se vedea, Voicu Pușcașu, *Prezumția de nevinovăție*, Editura Universul Juridic, 2010, p. 608.

adevărului organele judiciare nu trebuie să aibă doar un rol pasiv, ci trebuie să facă demersuri pentru realizarea acestui deziderat, chiar dacă ceilalți participanți la proces ar rămâne în pasivitate.

În noul Cod de procedură penală, procesul penal a fost parțial reorganizat, prin structurarea acestuia în patru faze procesuale – urmărirea penală, camera preliminară, judecata propriu zisă și executarea hotărârilor penale definitive, activitatea de administrare a probelor prezentând unele particularități, în raport de faza procesuală în care se găsește procesul penal¹¹. Astfel, în *cursul urmăririi penale*, organul de urmărire penală strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu ori la cererea părților sau a subiecților procesuali principali. În *faza judecării*, instanța administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale (art. 100 alin. 1 și 2 C.proc.pen.).

În *faza camerei preliminare*, administrarea de probe deși este posibilă, este mai limitată și poate fi întâlnită în anumite proceduri particulare derulate în fața judecătorului de cameră preliminară, lucru explicabil prin aceea că această fază intermediară a procesului a fost gândită în esență, ca un filtru de legalitate¹² ce nu antamează fondul cauzei, dar care este deosebit de importantă deoarece rezultatul acesteia are o influență directă asupra desfășurării și echității procedurii ulterioare, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției (nevinovăția fiind prezumată relativ) inculpatului.

Din conținutul dispozițiilor legale arătate, se poate deduce intenția legiuitorului de a asigura preeminența legii în activitatea de probațiune penală, iar organul de urmărire penală [mai ales procurorul, față de dispozițiile art. 99 alin. (1) C.proc.pen., care prevede că în acțiunea penală sarcina probei aparține în principal Ministerului

¹¹ A se vedea Grigore Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2008, p. 304.

¹² Art. 342 C.proc.pen. prevede că „Obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și a legalității *sesizării* instanței, precum și *verificarea legalității administrării probelor* și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.”

Public] și judecătorul nu trebuie să se abată de la acest principiu, sub sancțiunea excluderii probelor obținute în mod nelegal sau neloial.

III. *Considerentele Curții și observații suplimentare privind compatibilitatea propunerii de completare a textului art. 23 din Constituție cu regimul probelor în procesul penal în lumina garanțiilor procesului echitabil.* În paragrafele nr. 83 – 91 din Decizia nr. 80/2014, referitor la propunerea de completare a art. 23 cu alin. (13¹), Curtea a adus în esență o serie de argumente, pentru care în forma propusă reglementarea este incompatibilă cu exigențele constituționale.

1. *Potrivit sistemului procesual penal românesc, probele trebuie obținute în condițiile Codului de procedură penală, indiferent că sunt sau nu favorabile „acuzatului”* (parag. 84). Organele judiciare „au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului” [art.5 alin.(1) din Codul de procedură penală]. De aceea, „Organele de urmărire penală au obligația de a strânge și de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Respingerea sau neconsemnarea cu rea-credință a probelor propuse în favoarea suspectului sau inculpatului se sancționează conform dispozițiilor prezentului cod” [art.5 alin.(2) din Codul de procedură penală].

Mai întâi, trebuie observat că este nepotrivită folosirea termenului de „acuzat” în conținutul normei constituționale, deși conceptul este preluat din terminologia folosită de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului – unul dintre cele mai importante și eficiente instrumente de protecție internațională a drepturilor omului la nivel mondial¹³, unde se vorbește de „acuzat”, „persoană acuzată”, respectiv „acuzatie în materie penală”.

Conceptul de „acuzatie în materie penală”, deși este expres folosit în art. 6 din Convenție, a fost definit abia ulterior în jurisprudența Curții de la

Strasbourg, drept „notificarea oficială, ce emană de la o autoritate competentă, a faptului că unei persoane i se impută săvârșirea unei fapte penale, ceea ce înseamnă producerea unor repercursiuni importante cu privire la situația persoanei astfel suspectată¹⁴.”

Cu toate că, din enumerarea cuprinsă în art. 64 alin. 1 C.proc.pen. 1968 rezulta că enumerarea mijloacelor de probă era una limitativă, în doctrină s-a considerat că dreptul nostru procesual consacra implicit *principiul libertății* în administrarea probelor, fundamentul principiului fiind localizat în definiția legală a probei prevăzută în art. 63 alin. 1 din același cod, potrivit căruia constituie probă „orice element de fapt” care legitimează organele judiciare să procedeze la toate actele necesare cercetării și urmăririi infracțiunilor, precum și la toate actele utile stabilirii adevărului, evident prin recurgerea la mijloacele de probă stabilite de lege¹⁵.

În legislația procesual penală în vigoare, existența principiului libertății probelor nu mai poate fi pusă la îndoială, rezultând din interpretarea art. 97 alin. 2 lit. f) C.proc.pen., care prevede că proba poate fi obținută în procesul penal prin orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege. O prevedere similară exista și în art. 137 din Codul de procedură penală 1937, care prevedea că proba în procesul penal se face și prin „orice alte mijloace neoprite de lege”.

Principiul libertății probelor trebuie însă să se concilieze cu un alt principiu – *principiul legalității*, principiu fundamental care guvernează întregul sistem de drept din țara noastră, consacrat în art. 2 C.proc.pen., potrivit căruia procesul penal (deci implicit activitatea de administrare a probelor) se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

Principiul legalității procesului penal restrânge însă sfera de acțiune a principiului libertății probei, și implică în sistemul nostru de drept

¹⁴ A se vedea exemplificativ în acest scop, cauzele *Engel și alții c. Olandei*, Hotărârea din 08 iunie 1976; *Deweert c. Belgiei*, Hotărârea din 27 februarie 1980; cauza *Eckle c. Germaniei*, Hotărârea din 15 iulie 1982, în Corneliu Bârsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, Vol I. Drepturi și libertăți, Editura All Beck, București, 2005, pp. 443-450.

¹⁵ A se vedea, Gh. Mateuț, *Tratat de procedură penală. Partea Generală*, Vol II., Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 46.

respectarea legii scrise, formale¹⁶, a cărui câmp a fost extins în România odată cu ratificarea Convenției Europene a Drepturilor Omului prin Legea nr. 30/1994¹⁷, integrată în mod direct în ordinea juridică internă conform art. 11 alin. (2) și art. 20 alin. (1) din Constituție.

Superioritatea și importanța principiului legalității este subliniată chiar în Constituție, care îi consacră mai multe texte de lege, dintre care pot fi amintite art. 1 alin. (5) din Constituție, care prevede indistinctiv că „în România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie” și art. 125, potrivit căruia „competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai de lege”.

În doctrină¹⁸ s-a arătat că principiul legalității procesului penal exprimă următoarele exigențe:

- a) Procesul penal se desfășoară numai de autoritățile instituite prin lege, în componența și competența prevăzute de lege;
- b) Autoritățile judiciare și părțile, apărătorii și reprezentanții lor, trebuie să acționeze numai în condițiile legii și în formele prevăzute de lege;
- c) Autoritățile judiciare trebuie să respecte drepturile procesuale ale părților și să le asigure respectarea lor;
- d) La soluționarea cauzelor penale autoritățile judiciare au obligația să aplice întocmai legea penală și legea civilă.

În capitolul I „Dispoziții generale” din Titlul III „Probele și mijloacele de probă” din vechiul Cod de procedură penală 1968, se prevedea în termeni absoluți în art. 68 că „(1) Este oprit a se întrebuița (*de către autoritățile judiciare – n.n.*) violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a se obține probe. (2) De asemenea, este oprit a determina o persoană să săvârșească sau să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe”.

Aceste prevederi au fost preluate în noul Cod de procedură – art. 101 alin. (1) și (3) C.proc. pen. și, așa cum se poate observa, pe de o parte comandă loialitate în activitatea de obținere a

probelor, iar pe pe altă parte interzic încălcarea legii în activitatea de „strângere” a acestora, indiferent în favoarea cui urmează a fi ulterior folosită proba.

2. *Obținerea în mod legal a probelor este o garanție a dreptului la un proces echitabil, iar remediul împotriva nerespectării acestei garanții este interzicerea folosirii probelor astfel obținute* (parag. 85).

Articolul 102 alin. (2) C.proc. pen. „Excluderea probelor obținute în mod nelegal” prevede că „Probele obținute în mod *nelegal* nu pot fi folosite în procesul penal”. În mod similar, art. 64 alin. (2) din Codul de procedură penală 1968 invalida mijloacele de probă obținute cu eludarea legii, prevăzând că „Mijloacele de probă obținute în mod *ilegal*, nu pot fi folosite în procesul penal.”.

Apoi, se observă că art. 102 C.proc.pen. este mai detaliat sub aspectul legalității probelor, deoarece prevede că „(1) Probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal (...). (3) Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei. (4) Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod”.

După cum se poate remarca, textele de lege menționate au ca numitor comun respectarea principiului legalității în administrarea probelor, care presupune administrarea numai a mijloacelor de probă prevăzute de lege, în condițiile stabilite de noul Cod de procedură penală, legislația specială și, mai ales, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Așa cum s-a arătat, conceptul de probe ilegale se referă nu doar la probele interzise *de plano*, prin chiar natura lor, dar și la alte probe, permise, dar care au fost obținute sau administrate cu nesocotirea condițiilor legale¹⁹.

În doctrina referitoare la articolul 102 C.proc.pen., s-a arătat că sancțiunea *excluderii* probei este una din garanțiile respectării principiului legalității, și operează prin intermediul sancțiunii nulității²⁰, sancțiunea prevăzută în mod

¹⁶ A se vedea, Gh. Mateuț, op. cit., p. 50.

¹⁷ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 35 din 31 mai 1994.

¹⁸ A se vedea, Gh. Mateuț, *Tratat de procedură penală. Partea Generală*, Vol I., Editura C.H. Beck, București, 2007, p. 154.

¹⁹ A se vedea, Gh. Mateuț, *O nouitate pentru procedura penală română: invalidarea probelor obținute în mod ilegal*, în rev. Dreptul, nr. 1/2005, pp. 137–138.

²⁰ A se vedea, Nicolae Volonciu ș.a., op. cit., p. 264.

tradițional în sistemul procesual penal român²¹, care are rolul de a sancționa tocmai încălcarea dispozițiilor legale privind desfășurarea procesului penal, conform art. 280 alin. (1) C.proc.pen.

Mecanismul „excluderii probelor nelegale”, pe care legiuitorul anterior a vrut să îl introducă în vechiul Cod de procedură penală prin O.U.G. nr. 60/2006, a fost declarat neconstituțional prin Decizia Curții Constituționale nr. 54/2009²², care a reținut că „s-au introdus în Codul de procedură penală dispoziții prin care se sancționează cu nulitatea absolută orice încălcare a normelor de procedură privitoare la administrarea probelor, indiferent de importanța încălcării, de motivul care a determinat-o sau de valoarea intrinsecă a probei administrate. În felul acesta, ignorându-se principiul independenței judecătorilor, prevăzut de art. 124 alin. (3) din Constituție, se elimină nu numai dreptul judecătorului de a aprecia dacă într-o situație concretă s-a adus o vătămare esențială a drepturilor procesuale ale părților, care să justifice neluarea în considerare a mijlocului de probă, dar și posibilitatea de a stabili valoarea acestuia și, implicit, de a stabili adevărul în cauză. Se încalcă astfel principiul aflării adevărului, adică dreptul la un proces echitabil al părții interesate în luarea în considerare a tuturor probelor administrate care contribuie la aflarea adevărului, și principiul dreptății, consacrat de art. 1 alin. (2) din Constituție ca o valoare supremă a statului de drept. (...) Reglementarea potrivit căreia mijloacele de proba obținute ilegal nu pot fi folosite în procesul penal, nu distinge între neregularitatea de formă a obținerii mijloacelor de probă și nelegalitatea procedurii de obținere a acestora, între efectele vătămătoare grave care nu pot fi înlăturate altfel decât prin anularea mijlocului de probă și nelegalitățile cu consecințe neînsemnate și care pot fi remediate, și între conținutul probator important pentru aflarea și stabilirea adevărului și conținutul probator

²¹ Pe larg cu privire la evoluția conceptului de nulitate în procesul penal, a se vedea Cristinel Ghigheci, *Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală*, Editura Universul Juridic, București, 2014, pp. 39–40.

²² Decizia nr. 54/2009 asupra sesizării de neconstituționalitate a dispozițiilor articolului unic pct. 1–23 din Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 60/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi, a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 42 din 23 ianuarie 2009.

nesemnificativ, ceea ce este de esență determinării valorii probatorii a mijloacelor de probă. Iată că acestea sunt dovezi suficiente care, printr-un formalism dăunător stabilirii adevărului și realizării dreptății ca valoare supremă prevăzută de art. 1 din Legea fundamentală, consacră un text superficial și imprecis formulat”.

Din acest motiv, s-a arătat că este *explicabilă* revenirea în materia probațiunii la sancțiunea nulității. Astfel, potrivit art. 102 alin. (3) C.proc.pen., probele ar putea fi excluse dacă actul prin care s-a dispus sau autorizat administrarea probei sau prin care aceasta a fost administrată este lovit de nulitate absolută sau relativă, însă în cel din urmă caz este necesar să se fi produs o vătămare ce nu poate fi înlăturată în alt mod²³. În doctrina anterioară, chiar în absența unei sancțiuni specifice ilegalității probei în procedura penală, s-a apreciat că unicul mijloc de sancționare a ilegalității mijloacelor de probă îl reprezintă recurgerea la *materia nulităților*, care era reglementată de art. 197 din Codul de procedură penală 1968²⁴.

Rațiunea și scopul introducerii sancțiunii excluderii probelor nelegale, sunt explicate în cuprinsul Expunerii de motive a noului Cod de procedură penală: „Instituția excluderii probelor nelegal sau neloial administrate cunoaște o reglementare detaliată, fiind însușită teoria legitimității, care plasează dezbateră într-un context mai larg, având în vedere funcțiile procesului penal și ale hotărârii judecătorești cu care acesta se finalizează. Având în vedere natura acestei instituții (preluată în sistemul de drept continental din tradiția *common-law*), precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, mijloacele de probă administrate cu încălcarea dispozițiilor legale pot fi în mod excepțional folosite dacă prin aceasta nu se aduce atingere caracterului echitabil al procesului penal în ansamblu. Probele obținute prin tortură, tratamente inumane sau degradante nu pot fi folosite în cadrul procesului penal. (...) Sancțiunea excluderii probelor obținute nelegal sau neloial, va determina creșterea profesionalismului organelor judiciare în obținerea probelor, iar pe de altă parte, va garanta respectarea fermă a drepturilor părților la un proces echitabil”. Această

²³ A se vedea, Nicolae Volonciu ș.a., *op. cit.*, p. 265.

²⁴ A se vedea, Gh. Mateuș, *op. cit.*, Vol. II, p. 81.

sanctiune are așadar un domeniu de aplicare special, deosebindu-se, astfel, de sancțiunea nulității ce se aplică numai actelor procesuale sau procedurale.

Această sancțiune a excluderii probelor obținute în mod nelegal sau neloial, este legată de sistemul probelor legale și operează deopotrivă cu privire la probele directe și probele derivate obținute din acestea. Astfel, în Expunerea de motive a noului Cod de procedură penală se arată, sub acest aspect, că „o altă instituție nou introdusă este excluderea probei derivate (doctrina „efectului la distanță” sau „fructele pomului otrăvit”) ce are ca obiect înlăturarea mijloacelor de probă administrate în mod legal, dar care sunt derivate din probe obținute în mod ilegal. Excluderea probei derivate își găsește aplicabilitate numai în cazul în care între proba administrată ilegal și proba derivată ulterior administrată există o legătură de cauzalitate necesară, iar organele judiciare au folosit în mod principal și direct datele și informațiile obținute din proba ilegală, fără vreo altă sursă alternativă și fără să existe posibilitatea certă ca acestea să fie descoperite în viitor, pentru a administra în mod legal mijlocul de probă derivat”.

Ca regulă, în sistemele de drept cu tradiție în recunoașterea sancțiunii excluderii probelor, s-a stabilit că aceasta intervine așadar ca urmare a încălcării principiului legalității și loialității în materie de probațiune, în momentul obținerii probei sau în cel al administrării probei²⁵. Procedura strângerii și administrării probelor este o parte esențială a procesului penal, în cadrul căreia sunt aplicabile garanțiile procedurale explicite sau implicite ale dreptului la un proces echitabil.

Verificarea respectării acestor principii de către judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, cu ocazia analizării temeiniciei probelor de către instanța de judecată, presupune evaluarea și aprecierea probelor. În acest sens, legiuitorul a prevăzut expres în art. 103 C.proc. pen. că „(1) Probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege și sunt supuse *liberei aprecieri* a organelor judiciare în urma evaluării tuturor probelor

²⁵ În prezent, în S.U.A., argumentul principal în favoarea excluderii probelor, inclusiv a celor obținute cu nesocotirea dreptului la tăcere și la neautoincriminare, izvorăște din necesitatea combaterii comportamentului polițienesc inadecvat. A se vedea, Voicu Pușcașu, op. cit., p. 608.

administrare în cauză. (2) În luarea deciziei asupra existenței infracțiunii și a vinovăției inculpatului instanța hotărăște motivat, cu trimitere la toate probele evaluate. Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă”. Este consacrat astfel pentru prima dată în legislația penală română, standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă (*beyond any reasonable doubt*), cel mai înalt standard de probă în orice proces, cu tradiție îndelungată în alte sisteme juridice, precum dreptul anglo saxon.

În materia probelor care sunt viciate din punct de vedere al *credibilității* lor, s-a arătat că în cursul procesului penal poate să intervină fie sancțiunea excluderii respectivei probe, fie instanța să facă aplicarea principiului liberei aprecieri a probelor, și să constate că raportat la ansamblul probatoriului se impune să acorde întâietate altor probe, dar rațiunile sunt diferite. Astfel, în cazul în care se aplică sancțiunea excluderii aceasta trebuie aplicată exclusiv pe considerente legate de modalitatea în care a fost obținută sau administrată proba (exemplu, o mărturie prin care se identifică drept făptuitor o anumită persoană, a fost obținută prin violență din partea organelor de anchetă trebuie exclusă în primul rând pentru că nu este o probă credibilă). În cazul în care proba a fost obținută și apoi administrată legal, dar organul de urmărire penală sau instanța consideră că nu poate să-și întemeieze hotărârea pe care o dă pe aceasta întrucât este lipsită de credibilitate, nu trebuie să excludă proba, ci trebuie să facă aplicarea principiului liberei aprecieri a probelor (exemplu o mărturie prin care se identifică drept făptuitor o anumită persoană, obținută și administrată legal, dar care este în contradicție cu alte declarații de la dosar, care-l plasează pe făptuitor, la data comiterii faptei, într-o altă localitate)²⁶.

În ceea ce privește administrarea probelor în cursul procesului penal, art. 6 din Convenția Europeană garantează dreptul la un proces echitabil, dar nu cuprinde prevederi cu privire la regulile de drept care trebuie să se aplice în materie de colectare și admisibilitate a probelor, acestea fiind în primul rând o problemă de reglementare care cade în sarcina legislațiilor naționale.

²⁶ A se vedea, Tudor Nuț, Scurtă introducere în problema excluderii probelor, analiză publicată pe www.juridice.ro.

Prin urmare, Curtea a statuat de mai multe ori în jurisprudența sa că ea *nu are rolul* de a decide, cu valoare de principiu, dacă un anumit tip de probă – de exemplu o probă obținută ilegal – poate să fie utilizată în procesul penal și nici să decidă dacă persoana reclamantă este vinovată sau nu. În acest context, Curtea trebuie să răspundă dacă procedura în ansamblu, inclusiv modalitatea în care au fost obținute probele, este echitabilă, iar pentru a da un răspuns la această întrebare, trebuie să se procedeze la o examinare a pretinselor nelegalități, iar în ceea ce privește încălcarea unui alt drept al Convenției, să se stabilească natura încălcării constatate.

3. *Premisa textului analizat este în sine eronată, întrucât se atribuie probelor obținute în mod nelegal o eficiență probatorie* (parag. 86). Curtea arată că, o atare premisă poate induce ideea că s-ar intenționa crearea sau conturarea unui regim juridic al acestora, ceea ce înseamnă că, în principiu, textul propus ar sugera posibilitatea obținerii în mod ilegal a probelor. Astfel, s-ar înțelege că probele în procesul penal se pot obține atât în mod legal, cât și ilegal, iar probele astfel obținute cunosc moduri diferite de valorificare, fiindu-le consacrat un regim juridic propriu. După obținerea probelor, fie judecătorul, fie procurorul trebuie să aprecieze care sunt cele obținute în mod legal și care nu, iar în privința probelor obținute în mod ilegal să facă din nou o apreciere și să stabilească, în raport cu datele cauzei, probele favorabile „acuzatului”, cu consecința păstrării și folosirii acestora și a înlăturării celor incriminatoare.

Totodată, Curtea constată că propunerea legislativă de revizuire a Constituției, pe de o parte, acceptă posibilitatea obținerii probelor în afara cadrului legal și, pe de altă parte, dă eficiență juridică celor obținute în mod ilegal (parag. 87).

Admisibilitatea probelor obținute în mod nelegal, atunci când sunt favorabile acuzatului, ar zdruncina echilibrul procesual care trebuie să existe între „acuzat” pe de o parte, și celelalte părți ale procesului penal și statul care exercită funcția de acuzare, pe de altă parte.

Nu poate fi contestat faptul că procesul penal comportă o importanță aparte în cadrul actului de înfăptuire a justiției, în primul rând pentru că miza este mult mai mare decât în alte tipuri de procese, valoarea socială care este în mod principal

sanționată fiind libertatea persoanei²⁷, dacă ne gândim la pedeapsa închisorii. Tocmai de aceea, orice ingerință – mai ales din partea statului, în ce privește dreptul la libertate, trebuie să aibă la bază respectarea strictă a legii.

Curtea europeană a subliniat că „nu poate fi considerată <lege> decât o normă enunțată cu suficientă precizie, pentru a permite destinatarului acesteia să-și regleze conduita”. Cu alte cuvinte, legea trebuie să fie accesibilă și previzibilă²⁸, cu mențiunea că previzibilitatea consecințelor ce decurg dintr-un act normativ determinat nu poate avea o certitudine absolută, întrucât, oricât de dorit ar fi aceasta, ar da naștere la o rigiditate excesivă a reglementării. În jurisprudența sa relevantă, Curtea Constituțională face în mod constant referire la aceste principii consacrate totodată și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului²⁹.

²⁷ Pentru sensul etimologic al conceptului de <libertate>, dar și pentru distincția între libertatea ca atribut al persoanei umane și libertatea ca drept fundamental al omului, a se vedea Silviu Gabriel Barbu, op. cit., pp. 6-31. Curtea Constituțională, în jurisprudența sa, a definit acest concept, arătând că: „În ce privește noțiunea de libertate, aceasta este definită ca posibilitatea de a face tot ceea ce nu aduce atingere dreptului altei persoane. Prin urmare, libertatea constituie cadrul în care un drept poate fi exercitat în mod legitim și înafara căruia valorificarea acestuia devine abuzivă și, ca atare, prohibită. Altfel spus, conceptul de libertate se suprapune cu acela de drept valorificat în mod legitim. (...) Apare ca fiind evident faptul că termenii de drept (subiectiv), libertate și interes nu desemnează concepte autonome, ipoteză în care referirea exclusivă la drept în cuprinsul unor texte de lege ar fi putut fi considerată ca o restrângere a accesului liber la justiție, ci, dimpotrivă, noțiuni ale căror sfere se întrepătrund”. A se vedea, în acest sens, Decizia nr. 609 din 15 noiembrie 2005, publicată în Monitorul Oficial nr. 1114 din 9 decembrie 2005, citată în T. Toader, *Constituția României reflectată în jurisprudența constituțională*, Editura Hamangiu, București, 2011, p. 43 (pct. 1).

²⁸ Principiul a fost stabilit în cauze precum *Sunday Times c. Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord*, Hotărârea din 26 aprilie 1979, S.W. c. *Regatul Unit*, Hotărârea din 22 noiembrie 1995, *Rekvenyi contra Ungariei*, Hotărârea din 25 mai 1999, *Rotaru împotriva României*, Hotărârea din 29 martie 2000, *Damman împotriva Elveției*, Hotărârea din 14 mai 2005, pe www.hudoc.echr.coe.int.

²⁹ A se vedea, spre exemplu Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial nr. 440 din 23 iunie 2011 (p. 29), dată asupra proiectului de lege din anul 2011 privind revizuirea Constituției; Decizia nr. 57 din 14 ianuarie 2010, publicată în Monitorul Oficial nr. 182 din 22 martie 2010, care face trimitere la hotărârea C.E.D.O. *Wingrove c. Regatul Unit*, din 25 noiembrie 1996; Decizia nr. 1127 din 23 septembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial nr. 772 din 18 noiembrie 2010.

4. *Obținerea în mod legal a probelor, garanție a dreptului la un proces echitabil, reprezintă un standard mai favorabil cetățeanului decât cel fixat prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în privința probelor obținute ilegal* (parag. 88). Potrivit acestei jurisprudențe, Curtea reține că analiza Curții Europene a Drepturilor Omului vizează caracterul echitabil al procedurii în ansamblul său, care include și analiza modului în care au fost obținute probele, întrucât art.6 din Convenție nu stabilește reguli cu privire la admisibilitatea probelor, aspect care, în mod primar, ține de legislația națională.

Astfel, sarcina Curții nu este aceea de a determina dacă anumite probe au fost obținute nelegal, ci de a stabili dacă o asemenea „nelegalitate” a dus la încălcarea unui alt drept protejat prin Convenție (a se vedea Hotărârea din 11 iulie 2006, pronunțată în cauza *Jalloh împotriva Germaniei*, paragraful 94 și următoarele, Hotărârea din 5 februarie 2008, pronunțată în cauza *Ramanauskas împotriva Lituaniei*, paragraful 52 și următoarele, sau Hotărârea din 17 decembrie 2013, pronunțată în cauza *Szilágyi împotriva României*, paragraful 26 și următoarele).

De notat însă că, potrivit jurisprudenței Curții Europene, în principiu nu este interzisă folosirea în procesul penal a unei probe obținute în mod nelegal, dacă procedura în ansamblul ei este echitabilă, iar inculpatul a avut posibilitatea contestării ei. În asemenea cazuri, este considerată suficientă remedierea încălcării dreptului persoanei acuzate prin constatarea în dreptul intern a încălcării și acordarea de compensații, fără să fie necesară excluderea probei astfel obținute³⁰.

Cu toate acestea, prin admiterea folosirii în favoarea acuzatului a probelor obținute în mod nelegal sau neloial, s-ar crea nelegitim, în favoarea acestuia, o *discriminare* nejustificată obiectiv în raport cu ceilalți participanți la procesul penal, care ar fi privați astfel de efectele principiului egalității de arme, care presupune egalitatea mijloacelor în ce privește părțile, adică posibilitatea ca fiecare dintre acestea să își expună cauza în fața instanței, inclusiv probele de care dispune, în condiții care să nu o dezavantajeze în mod semnificativ față de partea adversă. Acest

³⁰ A se vedea, Nicolae Volonciu ș.a., *op. cit.*, p. 265.

principiu este expresia unui just echilibru între participanți la proces, și se prezintă ca o garanție procedurală extrem de puternică, deși consacrarea acestuia în Convenția Europeană nu este decât implicită.

În mod tradițional, în procedura penală principiul egalității persoanelor în fața legii³¹ îmbracă forma egalității armelor. Egalitatea persoanelor în procesul penal înseamnă că tuturor persoanelor le sunt aplicabile aceleași reguli procesuale și că aceleași organe desfășoară procesul penal, fără ca anumite persoane să fie privilegiate și fără să se facă o discriminare.

În aceste condiții, este esențială asigurarea respectării principiului egalității de arme în procesul penal, obiectiv care, în practică, poate fi atins prin intermediul sancțiunii excluderii probelor nelegale – indiferent dacă sunt în favoarea „acuzatului” sau a altei părți, atribuție care intră, începând cu data de 1 februarie 2014, în primul rând în competența judecătorului de cameră preliminară. În acest scop, noul Cod de procedură penală, a introdus începând cu această dată o nouă instituție – camera preliminară, care se prezintă ca o fază procesuală distinctă de faza urmăririi penale, cât și de faza judecătii.

Referitor la faza camerei preliminare, în cuprinsul Expunerii de motive a noului Cod de procedură penală se arată că: „Această instituție de drept procesual penal produce un efect direct, pozitiv asupra celerității soluționării unei cauze penale și înlătură o lacună a actualelor dispoziții procesuale penale, în care examinarea legalității rechizitoriului, a probelor administrate în cursul urmăririi penale împiedică pe durată nedeterminată începerea cercetării judecătorești. În acest context procedura camerei preliminare cuprinde reguli care elimină posibilitatea restituirii ulterioare, în faza de judecată, a dosarului la parchet, datorită faptului că legalitatea probatoriului și a trimiterii în judecată sunt soluționate în această fază. Proiectul instituie competența judecătorului de cameră preliminară în verificarea conformității probelor administrate în cursul urmăririi penale cu garanțiile de echitabilitate a procedurii. Sub acest aspect, legalitatea administrării probelor este strâns și exclusiv legată de

³¹ Art. 16 din Constituție, „Egalitatea în drepturi”, prevede că: „(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări. (2) Nimeni nu este mai presus de lege.”

asigurarea caracterului echitabil al procesului penal. În acest context, dacă judecătorul va constata că se impune înlăturarea mijlocului de probă, deoarece a produs o vătămare esențială drepturilor procesuale ale unei părți, va *exclude* acel mijloc de probă. (...) Prin instituția camerei preliminare, proiectul urmărește să răspundă exigențelor de legalitate, celeritate și echitate a procesului penal, și are ca scop crearea unui cadru legislativ modern, care să înlătore durata excesivă a procedurilor în faza de judecată. Prin reglementarea procedurii camerei preliminare se urmărește rezolvarea chestiunilor ce țin de legalitatea trimiterii în judecată și de legalitatea administrării probelor, asigurându-se premisele pentru soluționarea cu celeritate a cauzei în fond. În acest mod, sunt eliminate unele dintre deficiențele care au condus la condamnarea României de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru încălcarea duratei excesive a procesului penal”.

6. Sub aspectul tehnicii legislative, Curtea constată că *este discutabilă plasarea unui text care vizează probele în art.23 din Constituție, obținerea și folosirea probelor vizând procesul echitabil reglementat la art.21 din Constituție* (parag. 90).

Între drepturile consacrate prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dreptul la un proces echitabil, enunțat în cuprinsul art. 6, ocupă un loc central, fiind cel mai des invocat în plângerile adresate Curții Europene. Importanța lui este determinată de faptul că în lipsa sa toate celelalte drepturi ar rămâne iluzorii și doar teoretice, fără anumite garanții procedurale care să îi confere individului siguranță și un „adăpost” în fața posibilelor abuzuri ale puterii.

În acest sens, sub influența jurisprudenței europene, procedura penală nu mai este doar o garanție formală, ea are prin ea însăși o importanță fundamentală. Normele procesuale de referință conținute în procedura penală continuă să garanteze regularitatea formală a procedurii, pentru ca procesul să se desfășoare în mod loial. Însă procedura penală a dobândit astăzi o importanță fundamentală, un drept care prevalează asupra oricărei alte considerații: dreptul la un proces echitabil, care este nucleul procedurii penale, devine criteriul de apreciere al respectării de către instanțe a drepturilor substanțiale și,

astfel, devine el însuși un veritabil drept substanțial³².

Constituția României a preluat și reglementează dreptul la un proces echitabil în art. 21 alin. (3), atribuindu-i statut de drept fundamental al statului român, sens în care prevede că „Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”. De asemenea, în același articol este enunțat dreptul de acces la justiție, stipulându-se că „(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. (2) Nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept.”

În jurisprudența dezvoltată pe marginea acestui articol, Curtea Constituțională a arătat că art. 21 din Constituție garantează accesul liber la justiție, cu finalitatea apărării drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale reclamantului, *fără a conține nicio precizare la modul în care acestea urmează a fi dovedite*. Este însă evident că, pentru a fi apărute, ele trebuie să existe, iar existența lor trebuie probată în condițiile prevăzute de *lege*³³. Prin definiție, statul de drept presupune respectarea constituției și a legilor (principiul constituțional al statului de drept)³⁴, fără a distinge între cetățenii români și străini ori apatrizi³⁵. Tocmai de aceea, repararea unui act injust nu se poate realiza decât prin recurgerea la *procedee legale, care să nu contravină dispozițiilor constituționale și obligațiilor ce decurg din tratatele și documentele internaționale pe care statul român și le-a asumat și a căror respectare este obligatorie*, conform dispozițiilor art. 11 și 20 din Constituție³⁶.

Prin urmare, aprecim că ar fi mai indicat ca, în ansamblul reglementării normelor constituționale, o propunere de completare privind probele în procesul penal să fie reglementată în conținutul art. 21 din Constituție, aceasta fiind și recomandarea

³² Ovidiu Predescu, Mihail Udriș, *op. cit.*, p. 536.

³³ A se vedea, Decizia nr. 666 din 15 decembrie 2005, publicată în Monitorul Oficial nr. 59 din 23 ianuarie 2005.

³⁴ A se vedea, Decizia nr. 383 din 30 septembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 1026 din 5 noiembrie 2004.

³⁵ A se vedea, Decizia nr. 1228 din 5 octombrie 2010, publicată în Monitorul Oficial nr. 783 din 23 noiembrie 2010.

³⁶ A se vedea, Decizia nr. 923 din 23 iunie 2009, publicată în Monitorul Oficial nr. 520 din 29 iulie 2009.

Curții, cuprinsă implicit în considerentul de la pct. 90 din Decizia nr. 80/2014.

În orice caz, referitor la modalitatea de completare aleasă de către legiuitorul constituant, apreciem că ajustarea Constituției ar trebui să se facă prin introducerea de noi aliniate sau articole distincte urmate de renumerotare, în ambele cazuri prin evitarea folosirii de indici. Această modalitate de lucru ar fi recomandată pentru a oferi un plus de claritate și rigurozitate normei constituționale, cu toate că tehnica legislativă a folosirii indicilor este permisă de art. 60 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnica legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în 2010.

IV. Concluzii.

Dreptul la un proces echitabil implică în mod corelativ obligația autorităților judiciare penale de a asigura punerea efectivă în practică a acestui principiu. Magistratii – procurori și judecatori – sunt cei care stabilesc veridicitatea probelor, adevărul și pronunța soluțiile, iar partile interesate în proces au dreptul și obligația de a contribui la stabilirea adevărului și infaptuirea dreptății în cauză.

Acest demers presupune respectarea în același timp a principiului legalității procesului penal, în mod special în materia activității de strângere și administrare a probelor – chintesența oricărui proces penal, cu consecințe directe în operațiunea ulterioară de stabilire a vinovăției celui tras la răspundere penală.

Respectarea acestor principii vitale pentru un proces penal echitabil, sub sancțiunea excluderii probelor obținute cu încălcarea legii, are în primul rolul de a spori încrederea cetățenilor în actul de justiție, care, în caz contrar ar putea afirma că justiția devine complicele acțiunilor ilegale ale Poliției și ale autorităților judiciare. Acordând valoare probatorie unor probe obținute în condiții nelegale sau neloiale, chiar în condițiile în care ar

profita acuzatului sau altor părți, s-ar periclita în mod evident aflarea adevărului, s-ar pune la îndoială onoarea, credibilitatea și integritatea justiției, ar exista riscul ridicat de a interveni erori judiciare, procesul având deci toate șansele să devină unul inechitabil.

În activitatea de aplicare a legii, aceste obligații incumbă în primul rând organelor de urmărire penală – mai ales procurorului, în calitatea acestuia de conducător al fazei de urmărire penală, fază în care conform art. 285 alin. (1) C.proc.pen., se strâng probele necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

În continuare, judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea administrării probelor, urmând ca, în faza judecății, instanța – care dobândește un rol subsidiar în procesul de administrare a probelor, să vegheze cu preponderență ca procedurile ce se desfășoară în fața sa să aibă caracter echitabil, principiul rolului activ nemaifiind consacrat ca atare în Partea generală a noului Cod. În acest scop, dacă apreciază necesar, instanța va putea dispune administrarea și a altor probe decât cele indicate de acuzare sau de apărare.

Nu în ultimul rând, în demersul de modificare sau completare a legii fundamentale legiuitorul constituant are un rol esențial, fiind autoritatea care în cadrul procesului de legiferare are obligația de a ține cont de principiile fundamentale menționate anterior, deopotrivă de principiul constituțional al legalității și de limitele de revizuire cuprinse în art. 152 Constituție, sub sancțiunea invalidării inițiativei de revizuire de către Curtea Constituțională, garantul supremației Constituției.